Over het ontwikkelen van ervaringskennis onder studenten Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie

Kayleigh Wong-A-Foe, Toon van Schaick, Julia Rauwerdink, Laura Steenbergen, Simona Karbouniaris

Steeds meer studenten binnen mensgerichte opleidingen hebben persoonlijke ervaringen met psychische ontwrichting. Toch blijft deze kennisbron binnen het hoger onderwijs grotendeels onbenut. Drie praktijkgerichte deelonderzoeken onder studenten Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie laten zien dat studenten hun ervaringen niet als belemmering zien, maar als potentiële professionele kracht. De vraag is hoe opleidingen deze ervaringen op een veilige en verantwoorde manier kunnen helpen ontwikkelen tot ervaringsdeskundigheid.

Inleiding

De mentale gezondheid van studenten in het hoger onderwijs staat al geruime tijd onder druk (Dopmeijer, Nuijen, Busch & Tak (2021). Hoewel sinds de coronapandemie voorzichtig herstel zichtbaar is, ervaart nog steeds een groot deel van de studenten psychische klachten, waaronder stress, angst, somberheid en burn-outverschijnselen (Verwey-Jonker Instituut, 2024). Deze klachten beïnvloeden niet alleen het persoonlijk functioneren, maar ook studiesucces, studie-uitval en de ontwikkeling tot professional.

Tegelijkertijd groeit het inzicht dat psychische ontwrichting niet uitsluitend een risicofactor vormt. Persoonlijke ervaringen met ontwrichting, herstel en veerkracht kunnen, wanneer daarop systematisch wordt gereflecteerd, uitgroeien tot een waardevolle bron van professionele kennis. Binnen de geestelijke gezondheidszorg wordt ervaringsdeskundigheid inmiddels beschouwd als een derde kennisbron, naast wetenschappelijke en professionele kennis (GGZ Standaarden, z.d.). Ervaringsdeskundigen leveren een belangrijke bijdrage aan herstelgerichte zorg doordat zij herkenning, hoop en een uniek perspectief bieden dat niet uit theorie of professionele scholing alleen kan worden verkregen (Weerman, 2016).

Opvallend is dat deze ontwikkeling zich nog slechts beperkt heeft vertaald naar het hoger onderwijs. Juist binnen opleidingen die toekomstige professionals voorbereiden op werk in de geestelijke gezondheidszorg en het sociaal domein, blijft de persoonlijke ervaring van studenten vaak impliciet aanwezig. Studenten leren uitgebreid over psychopathologie, herstel, empowerment en veerkracht, maar krijgen relatief weinig mogelijkheden om hun

eigen ervaringen op een professionele manier te onderzoeken, te duiden en te verbinden met hun toekomstige beroepspraktijk (Karbouniaris, Thiel & Kloet, 2024; Weerman, 2016).

Deze spanning lijkt juist sterk aanwezig binnen mensgerichte opleidingen, zoals Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie. Internationaal onderzoek laat zien dat een groot deel van deze studenten zelf ervaring heeft met psychische ontwrichting of hiermee in de directe omgeving is geconfronteerd (Haywood et al., 2023). Voor veel studenten vormt deze ervaring zelfs een belangrijke motivatie om voor een zorg- of hulpverlenend beroep te kiezen (Haywood et al., 2023; Hurst & Carson, 2021). Tegelijkertijd ervaren zij een impliciete professionele norm waarin objectiviteit, emotionele stabiliteit en professionele distantie centraal lijken te staan. Hierdoor ontstaat een paradox: juist de ervaringen die studenten inspireren om anderen te willen ondersteunen, worden binnen de opleiding vaak verborgen gehouden uit angst voor stigma, negatieve beoordeling of twijfel aan hun professionele geschiktheid.

Ook Nederlands onderzoek laat zien dat deze spanning breed wordt ervaren. Binnen opleidingen in het sociale domein geeft een meerderheid van de studenten aan persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting te hebben, terwijl tegelijkertijd veel studenten onvoldoende ruimte ervaren om deze ervaringen bespreekbaar te maken of te benutten binnen hun opleiding. Hierdoor blijven belangrijke mogelijkheden voor professionele identiteitsontwikkeling onbenut. Studenten leren hun persoonlijke en professionele identiteit eerder van elkaar te scheiden dan deze op een verantwoorde manier met elkaar te verbinden.

Ervaring alleen leidt echter niet automatisch tot ervaringsdeskundigheid. Persoonlijke ervaringen worden pas professionele ervaringskennis wanneer zij worden gereflecteerd, verbonden met theoretische en professionele kennis en vervolgens doelgericht worden ingezet ten behoeve van anderen (Weerman, 2016). Dit vraagt om een veilige leeromgeving waarin ruimte bestaat voor reflectie, professionele begeleiding en ethische afwegingen. Docenten spelen daarin een cruciale rol. Wanneer zij openheid faciliteren en op een professionele manier omgaan met kwetsbaarheid, blijken studenten zich veiliger te voelen om hun eigen ervaringen bespreekbaar te maken (Haywood et al., 2023).

Ondanks de groeiende aandacht voor studentenwelzijn is nog weinig bekend over hoe studenten zelf deze ontwikkeling vorm willen geven (Douwes e.a., 2023). Bestaand onderzoek richt zich voornamelijk op het voorkomen van psychische klachten of studie-uitval, terwijl minder aandacht bestaat voor de vraag hoe persoonlijke ervaringen kunnen worden ontwikkeld tot professionele ervaringskennis en welke rol opleidingen daarin kunnen spelen (Weerman & Abma, 2019).

Om deze kennislacune te verkleinen zijn vanuit het Lectoraat Geestelijke Gezondheidszorg van Hogeschool Leiden, drie praktijkgerichte onderzoeken uitgevoerd onder studenten Psychologie (Universiteit Leiden), Social Work (Hogeschool Leiden) en Toegepaste Psychologie (Hogeschool Leiden). De drie onderzoeken maakten deel uit van een bredere verkenning van de integratie van ervaringskennis binnen het hoger onderwijs. De onderzoeken werden uitgevoerd vanuit één overkoepelende onderzoeksvraag en een vergelijkbare kwalitatieve onderzoeksopzet, waardoor een gezamenlijke analyse van de resultaten mogelijk was. Daarnaast liep vanuit Universiteit Leiden parallel aan dit kwalitatieve onderzoek, een kwantitatieve studie onder studenten Psychologie met ervaringskennis in

Nederland, waarvan de resultaten dit najaar worden verwacht (Steenbergen & Karbouniaris, *under review*).

In dit artikel worden de bevindingen van deze eerste drie deelonderzoeken geïntegreerd. Centraal staat de vraag:

Hoe kunnen persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting van studenten Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie worden ontwikkeld tot en ingezet als ervaringsdeskundigheid binnen opleidingsverband, en welke aanbevelingen doen studenten voor de inrichting van hun opleiding?

Door de ervaringen van studenten uit drie verschillende mensgerichte opleidingen gezamenlijk te analyseren ontstaat inzicht in de voorwaarden waaronder persoonlijke kwetsbaarheid kan uitgroeien tot professionele kracht. Daarmee draagt dit artikel niet alleen bij aan de discussie over studentenwelzijn, maar ook aan de ontwikkeling van opleidingen waarin wetenschappelijke kennis, praktijkkennis en ervaringskennis elkaar daadwerkelijk versterken.

Methode

Onderzoeksopzet

Dit onderzoek betreft een kwalitatief, praktijkgericht onderzoek waarin de resultaten van drie afzonderlijke studentenonderzoeken zijn geïntegreerd. De onderzoeken werden uitgevoerd binnen drie mensgerichte opleidingen: Psychologie aan de Universiteit Leiden, Social Work aan Hogeschool Leiden en Toegepaste Psychologie aan Hogeschool Leiden. De onderzoeken waren gebaseerd op een gezamenlijke overkoepelende onderzoeksvraag en maakten gebruik van een vergelijkbare kwalitatieve onderzoeksopzet.

Hoewel iedere opleiding een eigen accent kende, richtten alle deelonderzoeken zich op dezelfde centrale vraag: hoe kunnen persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting worden ontwikkeld tot ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding en welke ondersteuning hebben studenten daarvoor nodig? Deze overeenkomst maakte een overkoepelende synthese van de bevindingen mogelijk.

Deelnemers

De onderzoekers includeerden derde- en vierdejaarsstudenten en langstudeerders van de opleidingen Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie. Voor deze doelgroep werd gekozen omdat deze studenten verondersteld werden voldoende ervaring op te hebben gedaan binnen hun opleiding om te kunnen reflecteren op de professionele vorming, de opleidingscultuur en de ruimte voor het inzetten van persoonlijke ervaringen.

Per opleiding werd gebruikgemaakt van een doelgerichte steekproef, een zogenoemde "*purposive sampling*", waarbij studenten werden geworven via opleidingskanalen, sociale media en persoonlijke benadering. Deze deelnemers verschilden in leeftijd, studiejaar en persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting, waardoor een breed palet aan

perspectieven werd verkregen. De steekproefomvang was passend voor kwalitatief exploratief onderzoek, waarbij dataverzadiging centraal staat en niet statistische representativiteit (Baarda, De Goede, & Teunissen 2005).

Dataverzameling

In alle drie de onderzoeken werden semigestructureerde interviews afgenomen. De interviewleidraden waren gebaseerd op een gezamenlijk theoretisch kader rondom mentale ontwrichting, ervaringskennis en -deskundigheid, professionele identiteitsontwikkeling, welzijn, zelfcompassie en stigma. De topiclijsten werden vooraf besproken met de vierde en vijfde auteur en waar nodig aangepast na een proefinterview. Hierdoor ontstond voldoende ruimte om door te vragen op individuele ervaringen, terwijl tegelijkertijd vergelijkbaarheid tussen de drie onderzoeken behouden bleef.

Binnen de opleiding Psychologie werd aanvullend een kwantitatieve vragenlijst gebruikt om de prevalentie van ervaringen, behoeften en motivatie ten aanzien van ervaringsdeskundigheid in kaart te brengen. De kwalitatieve interviewgegevens vormden echter voor alle drie de onderzoeken de belangrijkste bron voor de gezamenlijke analyse. In totaal werden 23 interviews gehouden met derde, vierdejaarsstudenten en net afgestudeerden uit Leiden en Rotterdam.

Opleiding	**Aantal interviews**	**Locaties**
Toegepaste psychologie	n=10	Hogeschool Leiden
Social Work	n=8	Hogeschool Leiden (5) Hogeschool Rotterdam (3)
Psychologie	n=5	Universiteit Leiden

De 23 interviews vonden plaats in de periode van januari en mei 2026 en duurden gemiddeld 45 tot 60 minuten. Alle gesprekken werden met toestemming van de deelnemers opgenomen, letterlijk getranscribeerd en vervolgens gepseudonimiseerd.

Data-analyse

Binnen ieder deelonderzoek werden de interviewtranscripten thematisch geanalyseerd volgens de methode van Braun en Clarke (2021). De onderzoekers codeerden de transcripties inductief, waarna codes werden samengevoegd tot overkoepelende thema's. Vervolgens werden de resultaten van de drie deelonderzoeken naast elkaar gelegd om overeenkomsten en verschillen tussen de opleidingen te identificeren.

Voor de integrale analyse werden de afzonderlijke codebomen en hoofdthema's vergeleken. Door middel deze vergelijking werden gedeelde patronen geïdentificeerd die

opleidingsspecifieke bevindingen overstegen. Deze synthese resulteerde in een aantal overkoepelende thema's die de basis vormen voor de resultaten in dit artikel.

Resultaten

Uit de geïntegreerde analyse van de drie deelonderzoeken kwamen vijf overkoepelende thema's naar voren: (1) persoonlijke ervaring als bron van professionele ontwikkeling, (2) de spanning tussen kwetsbaarheid en professionaliteit, (3) ervaring wordt niet vanzelf ervaringsdeskundigheid, (4) de docent bepaalt de ruimte voor ervaringskennis en (5) Studenten vragen om structurele inbedding in het curriculum. Hoewel accentverschillen zichtbaar waren tussen de drie opleidingen, bleken de onderliggende patronen opvallend consistent.

1. Persoonlijke ervaringen worden gezien als bron van professionele ontwikkeling

Vrijwel alle deelnemers beschreven dat persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting een belangrijke rol speelden in hun professionele ontwikkeling. Zij gaven aan dat juist ervaringen met herstel, onzekerheid, verlies van regie of psychische kwetsbaarheid hun empathisch vermogen hadden vergroot en hen beter in staat stelden om aan te sluiten bij de leefwereld van toekomstige cliënten.

Deelnemers benadrukten dat deze ervaringen hen niet automatisch tot betere professionals maakten. Wel boden zij een ander perspectief op psychische problematiek dan uitsluitend theoretische kennis. Door eigen ervaringen te verbinden met wetenschappelijke inzichten ontstond een dieper begrip van herstelprocessen, stigma en de complexiteit van psychisch lijden.

Binnen alle drie de opleidingen werd benadrukt dat ervaringskennis niet gezien moet worden als vervanging van wetenschappelijke kennis, maar als een aanvullende kennisbron. Deelnemers beschreven dat juist de combinatie van theorie, praktijkervaring en persoonlijke ervaring volgens hen leidt tot professioneel handelen.

Deelnemers wezen erop dat de opleiding momenteel sterk leunt op wetenschappelijke en methodische kennis. Persoonlijke ervaringen blijven veelal impliciet aanwezig, terwijl studenten juist mogelijkheden zagen om deze bewust onderdeel te maken van hun professionele ontwikkeling.

2. Een voortdurende spanning tussen kwetsbaarheid en professionaliteit

Hoewel deelnemers de waarde van persoonlijke ervaringen benadrukten, bleek tegelijkertijd dat velen terughoudend zijn om deze ervaringen binnen de opleiding bespreekbaar te maken.

De belangrijkste reden hiervoor was de ervaren spanning tussen kwetsbaarheid en professionaliteit. Zij hadden het gevoel dat binnen opleidingen impliciet het beeld bestaat dat een goede hulpverlener emotioneel stabiel, weerbaar en objectief behoort te zijn. Hierdoor ontstond onzekerheid over de vraag in hoeverre persoonlijke ervaringen passend zijn binnen een professionele context.

Zij deelden dat zij voortdurend afwegen wat zij wel en niet delen. Daarbij speelde niet alleen de reactie van medestudenten een rol, maar vooral de mogelijke beoordeling door docenten. Sommigen waren bang dat openheid zou leiden tot twijfel over hun geschiktheid als toekomstig professional.

Deze afweging leidde ertoe dat deelnemers hun persoonlijke ervaringen vaak verborgen hielden of uitsluitend deelden met een kleine groep vertrouwde medestudenten. De opleiding werd door velen niet vanzelfsprekend ervaren als een veilige plek om kwetsbaarheid bespreekbaar te maken.

Vooral studenten Psychologie benoemden de spanning tussen wetenschappelijke objectiviteit en persoonlijke betrokkenheid. Studenten Social Work en Toegepaste Psychologie leken iets meer ruimte te ervaren voor persoonlijke reflectie, maar ook binnen deze opleidingen bleef onduidelijk waar de grens lag tussen professionele zelfreflectie en persoonlijke openheid.

3. Ervaring wordt niet vanzelf ervaringsdeskundigheid

Een opvallende bevinding was dat deelnemers een duidelijk onderscheid maakten tussen het hebben van persoonlijke ervaringen en het professioneel kunnen inzetten daarvan.

Zij gaven aan dat zij aanvankelijk dachten dat eigen ervaringen vanzelf zouden leiden tot betere hulpverlening. Tijdens de interviews werd echter zichtbaar dat zij gaandeweg inzagen dat hiervoor meer nodig is. Reflectie, afstand kunnen nemen, kennis van herstelprocessen en professionele begeleiding werden genoemd als noodzakelijke voorwaarden om persoonlijke ervaringen om te zetten in ervaringskennis en deskundigheid.

Deelnemers beschreven ervaringsdeskundigheid daarom als een leerproces waarin persoonlijke ervaringen worden onderzocht, kritisch bevraagd en verbonden met theoretische kennis. Zonder deze reflectie bestaat volgens hen het risico dat persoonlijke ervaringen te veel centraal komen te staan of dat zij worden ingezet vanuit eigen behoefte in plaats van vanuit het belang van de cliënt.

Opvallend was dat deelnemers niet vroegen om meer ruimte voor het delen van persoonlijke verhalen op zichzelf. Zij benadrukten juist de behoefte aan methodische ondersteuning om ervaringen professioneel te leren gebruiken. Ervaringsdeskundigheid werd daarmee niet gezien als een eigenschap, maar als een competentie die ontwikkeld kan worden.

4. De docent bepaalt de ruimte voor ervaringskennis

In alle drie de onderzoeken werd de docent genoemd als de belangrijkste factor voor het ontstaan van een veilige leeromgeving.

Deelnemers beschreven dat de houding van individuele docenten bepalend is voor de mate waarin persoonlijke ervaringen bespreekbaar worden. Docenten die openheid normaliseren, verschillende perspectieven waarderen en kwetsbaarheid niet onmiddellijk problematiseren, creëren volgens studenten meer ruimte voor professionele reflectie.

Tegelijkertijd bleek deze ruimte sterk afhankelijk van individuele docenten. Sommige deelnemers ervoeren veel veiligheid binnen bepaalde vakken, terwijl vergelijkbare gesprekken in andere onderwijscontexten volledig uitbleven. Hierdoor ontstond volgens hen een willekeurige situatie waarin het benutten van ervaringskennis afhankelijk is van de persoonlijke stijl van de docent in plaats van een gezamenlijke onderwijsvisie.

Deelnemers benadrukten dat zij niet verwachten dat iedere docent persoonlijke ervaringen deelt. Wel verwachten zij dat docenten kunnen begeleiden bij professionele reflectie en duidelijk maken dat kwetsbaarheid en professionaliteit elkaar niet uitsluiten.

Daarnaast werd gewezen op de invloed van groepsgrootte. Kleine werkgroepen werden als veiliger ervaren dan grote hoorcolleges. In kleinere groepen ontstond meer ruimte voor dialoog, wederzijds vertrouwen en verdieping.

5. Studenten vragen om structurele inbedding in het curriculum

Hoewel de huidige aandacht voor studentenwelzijn door veel deelnemers werd gewaardeerd, vonden vrijwel alle studenten dat ervaringskennis nog onvoldoende terugkomt in het curriculum.

Deelnemers deden opvallend concrete voorstellen voor onderwijsvernieuwing. De meest genoemde aanbeveling was het ontwikkelen van een keuzevak of leerlijn waarin studenten leren hoe persoonlijke ervaringen kunnen worden ontwikkeld tot professionele ervaringskennis.

Daarnaast werd gepleit voor meer gastdocenten met ervaringsdeskundigheid, omdat een geloofwaardig voorbeeld kunnen bieden van hoe persoonlijke ervaringen professioneel kunnen worden ingezet.

Deelnemers benadrukten dat deelname aan dergelijke onderwijsactiviteiten vrijwillig zou moeten blijven. Niet iedere deelnemer met persoonlijke ervaringen wil deze delen of inzetten binnen de toekomstige beroepspraktijk. Daarom vonden zij keuzevrijheid een belangrijke randvoorwaarde.

Ook werd gewezen op de behoefte aan duidelijke ethische kaders. Deelnemers wilden leren wanneer persoonlijke ervaringen ondersteunend zijn voor cliënten en wanneer professionele terughoudendheid juist passender is.

Opvallend was dat deelnemers nauwelijks vroegen om extra hulpverlening vanuit de opleiding. Hun behoefte lag vooral bij professionele ontwikkeling. Zij wilden leren hoe persoonlijke ervaringen op een verantwoorde manier onderdeel kunnen worden van hun beroepsidentiteit.

Overeenkomsten tussen de opleidingen

Ondanks verschillen tussen de opleidingen bleken de uitkomsten sterk overeen te komen. Studenten van Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie beschreven vergelijkbare dilemma's rondom stigma, professionele identiteit en psychologische veiligheid. Ook de aanbevelingen liepen grotendeels parallel.

De geïntegreerde analyse laat zien dat studenten niet pleiten voor meer aandacht voor kwetsbaarheid als doel op zichzelf. Hun centrale boodschap is dat opleidingen studenten moeten ondersteunen bij het ontwikkelen van een professionele identiteit waarin wetenschappelijke kennis, praktijkkennis én ervaringskennis met elkaar worden verbonden.

Deze bevinding suggereert dat de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid niet primair een welzijnsinterventie is, maar onderdeel vormt van de professionele vorming van toekomstige psychologen, sociaal werkers en toegepast psychologen. Daarmee verschuift het perspectief van ondersteunen van kwetsbare studenten naar opleiden van reflectieve professionals.

Conclusie

Dit onderzoek had als doel inzicht te verkrijgen in de wijze waarop persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting van studenten Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie kunnen worden ontwikkeld tot ervaringskennis en -deskundigheid binnen opleidingsverband en welke rol opleidingen daarin kunnen spelen. De geïntegreerde analyse van drie kwalitatieve deelonderzoeken laat zien dat studenten hun persoonlijke ervaringen niet primair beschouwen als een kwetsbaarheid die buiten de professionele context gehouden moet worden, maar als een potentiële bron van professionele ontwikkeling. Tegelijkertijd ervaren zij dat het huidige onderwijs nog onvoldoende voorwaarden biedt om deze ervaringen veilig, systematisch en verantwoord te ontwikkelen tot ervaringskennis.

De bevindingen maken duidelijk dat studenten een onderscheid maken tussen ervaring, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid. Het hebben van persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting wordt niet vanzelfsprekend gezien als een professionele meerwaarde. Studenten benadrukken dat deze ervaringen pas waarde krijgen wanneer zij worden gereflecteerd, verbonden met wetenschappelijke en praktijkkennis en zorgvuldig worden ingezet ten behoeve van anderen. Daarmee sluiten de resultaten aan bij bestaande theoretische inzichten dat ervaringsdeskundigheid een ontwikkelproces is en geen vanzelfsprekend gevolg van het doormaken van psychische ontwrichting (Weerman, 2016).

Tegelijkertijd laat het onderzoek zien dat juist dit ontwikkelproces binnen het huidige curriculum grotendeels ontbreekt. Hoewel opleidingen veel aandacht besteden aan wetenschappelijke kennis, professionele vaardigheden en reflectie op het eigen handelen, ervaren studenten weinig structurele ruimte om persoonlijke ervaringen te onderzoeken als onderdeel van hun professionele identiteitsontwikkeling. Hierdoor blijft een belangrijke kennisbron grotendeels onbenut.

Een tweede belangrijke conclusie betreft de spanning die studenten ervaren tussen kwetsbaarheid en professionaliteit. Binnen alle drie de opleidingen beschrijven studenten een impliciete professionele norm waarin psychische kwetsbaarheid gemakkelijk wordt geassocieerd met verminderde professionele geschiktheid. Deze norm leidt ertoe dat studenten voortdurend afwegen welke persoonlijke ervaringen zij wel of niet delen. Niet de ervaringen zelf vormen de grootste belemmering, maar de onzekerheid over hoe deze door docenten, medestudenten en de opleiding zullen worden geïnterpreteerd. Daarmee lijkt de opleidingscultuur, meer dan de persoonlijke ervaringen zelf, bepalend voor de mogelijkheden om ervaringskennis te ontwikkelen.

Opvallend is dat studenten niet vragen om meer aandacht voor kwetsbaarheid als zodanig. Zij vragen evenmin om therapeutische ondersteuning binnen het onderwijs. Hun behoefte richt zich juist op professionele vorming: zij willen leren hoe persoonlijke ervaringen op een verantwoorde, ethisch onderbouwde en methodisch reflectieve wijze kunnen bijdragen aan hun toekomstige beroepsuitoefening. Ervaringsdeskundigheid wordt door studenten daarmee niet gezien als een persoonlijke eigenschap, maar als een professionele competentie die ontwikkeld kan worden.

De resultaten laten bovendien zien dat de rol van docenten hierin cruciaal is. Studenten ervaren de grootste ruimte voor professionele reflectie wanneer docenten psychologische veiligheid creëren, openstaan voor verschillende vormen van kennis en persoonlijke ervaringen niet onmiddellijk problematiseren of medicaliseren. Tegelijkertijd blijkt deze ruimte momenteel sterk afhankelijk van individuele docenten en minder van een gedeelde onderwijsvisie. Hierdoor ontstaat ongelijkheid tussen studenten en blijft de ontwikkeling van ervaringskennis grotendeels afhankelijk van toeval.

Een belangrijke opbrengst van dit onderzoek is dat de bevindingen over de drie opleidingen heen opmerkelijk consistent zijn. Ondanks verschillen tussen universitaire en hbo-opleidingen, en tussen de beroepsprofielen van psychologen, sociaal werkers en toegepast psychologen, beschrijven studenten vergelijkbare behoeften, barrières en aanbevelingen. Dit suggereert dat de ontwikkeling van ervaringskennis geen opleidingsspecifiek vraagstuk is, maar een breder thema binnen mensgerichte opleidingen.

Daarmee verschuift ook het perspectief op studentenwelzijn. Persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting hoeven niet uitsluitend te worden benaderd vanuit preventie van uitval of ondersteuning van kwetsbare studenten. Wanneer opleidingen studenten begeleiden bij het professioneel leren inzetten van deze ervaringen, kunnen zij bijdragen aan de ontwikkeling van reflectieve professionals die wetenschappelijke kennis, praktijkkennis en ervaringskennis met elkaar weten te verbinden. Daarmee wordt ervaringskennis niet alleen een instrument voor herstel of welzijn, maar ook een wezenlijk onderdeel van professionele kwaliteit.

De centrale conclusie luidt daarom dat opleidingen Psychologie, Social Work en Toegepaste Psychologie belangrijke kansen laten liggen door ervaringskennis nog onvoldoende expliciet onderdeel te maken van het curriculum. Studenten vragen niet om het centraal stellen van persoonlijke verhalen, maar om een onderwijscontext waarin persoonlijke ervaringen, mits zorgvuldig gereflecteerd en professioneel begeleid, mogen uitgroeien tot een volwaardige bron van professioneel handelen. Daarmee kan het hoger onderwijs een belangrijke bijdrage leveren aan de opleiding van professionals die niet alleen beschikken over wetenschappelijke expertise, maar ook over het vermogen om persoonlijke ervaring kritisch, ethisch en deskundig in te zetten ten dienste van anderen.

Aanbevelingen

De resultaten van dit kwalitatieve onderzoek laten zien dat studenten behoefte hebben aan een onderwijscontext waarin persoonlijke ervaringen met mentale ontwrichting op een veilige, professionele en reflectieve manier kunnen worden ontwikkeld tot ervaringskennis. Op basis van de bevindingen worden de volgende aanbevelingen gedaan.

1. Ontwikkel een doorlopende leerlijn ervaringskennis

Ervaringskennis vraagt om een systematische plaats binnen het curriculum. Studenten gaven aan dat incidentele aandacht onvoldoende is om persoonlijke ervaringen daadwerkelijk te kunnen ontwikkelen tot professionele competenties. Een doorlopende leerlijn, waarin studenten gedurende de opleiding leren reflecteren op de relatie tussen persoonlijke ervaringen, wetenschappelijke kennis en professioneel handelen, kan deze ontwikkeling ondersteunen. Daarbij is het van belang dat de focus ligt op professionele ontwikkeling en niet op persoonlijke hulpverlening.

2. Investeer in psychologische veiligheid

Studenten beschreven dat de bereidheid om persoonlijke ervaringen te bespreken sterk afhankelijk is van de ervaren veiligheid binnen de opleiding. Opleidingen kunnen deze veiligheid vergroten door duidelijke afspraken te maken over vertrouwelijkheid, respectvolle communicatie en vrijwillige deelname aan persoonlijke reflectie. Ervaringskennis kan alleen tot ontwikkeling komen wanneer studenten zich vrij voelen om ervaringen te delen zonder angst voor stigmatisering of negatieve beoordeling.

3. Professionaliseer docenten in het begeleiden van ervaringskennis

Uit alle drie de onderzoeken blijkt dat docenten een sleutelrol vervullen in het creëren van ruimte voor ervaringskennis. Tegelijkertijd ervaren studenten grote verschillen tussen docenten. Scholing kan docenten ondersteunen in het begeleiden van reflectie, het herkennen van grenzen tussen onderwijs en hulpverlening en het bespreekbaar maken van kwetsbaarheid zonder deze te problematiseren. Daarmee wordt de ontwikkeling van ervaringskennis minder afhankelijk van individuele docenten en meer onderdeel van een gezamenlijke onderwijsvisie.

4. Integreer ervaringsdeskundigen in het hoger onderwijs

Studenten gaven aan dat gastdocenten en professionals met ervaringsdeskundigheid een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan hun professionele ontwikkeling. Zij maken zichtbaar hoe persoonlijke ervaringen kunnen worden verbonden met professioneel handelen en fungeren als rolmodel voor toekomstige professionals. Het structureel inzetten van ervaringsdeskundigen binnen onderwijsactiviteiten kan bijdragen aan destigmatisering en aan een realistischer beeld van professionele identiteit.

5. Maak ervaringskennis onderdeel van professionele identiteitsontwikkeling

Professionele identiteitsvorming vormt een rode draad binnen alle drie de opleidingen. De resultaten suggereren dat ervaringskennis hierin expliciet kan worden opgenomen. Reflectieopdrachten, intervisie, stagebegeleiding en portfolio's bieden hiervoor bestaande onderwijsvormen waarin studenten kunnen leren hoe persoonlijke ervaringen op een ethisch verantwoorde wijze kunnen bijdragen aan professioneel handelen. Hierdoor wordt ervaringskennis niet een afzonderlijk onderwerp, maar een integraal onderdeel van de professionele vorming.

6. Ontwikkel samen met studenten een onderwijsaanbod

Een opvallende bevinding is dat studenten zelf zeer concrete ideeën hebben over de inrichting van onderwijs rondom ervaringskennis. Zij pleiten onder andere voor keuzevakken, kleinere leergroepen, intervisie, ontmoetingen met ervaringsdeskundigen en praktijkgerichte casuïstiek. Het verdient daarom aanbeveling studenten actief te betrekken bij de verdere ontwikkeling van onderwijs over ervaringskennis. Co-creatie sluit aan bij herstelgericht en participatief onderwijs en vergroot de kans dat het onderwijs aansluit bij de behoeften van de doelgroep.

Implicaties voor het hoger onderwijs

De resultaten van dit onderzoek suggereren dat het benutten van ervaringskennis niet primair moet worden beschouwd als een interventie voor studentenwelzijn, maar als een onderdeel van kwalitatief goed beroepsonderwijs. Toekomstige psychologen, sociaal werkers en toegepast psychologen worden steeds vaker gevraagd samen te werken met ervaringsdeskundigen en herstelgericht te werken. Het ligt daarom voor de hand dat zij tijdens hun opleiding leren hoe persoonlijke ervaringen – wanneer deze voldoende zijn verwerkt, kritisch zijn gereflecteerd en ethisch verantwoord worden ingezet – kunnen bijdragen aan professioneel handelen.

Daarmee vraagt de ontwikkeling van ervaringskennis om een verschuiving in het denken over professionaliteit. Daarbij staat niet het verbergen van kwetsbaarheid centraal, maar het leren onderscheiden wanneer en hoe persoonlijke ervaringen kunnen worden ingezet in het belang van de ander. Opleidingen kunnen hierin een belangrijke rol vervullen door een leeromgeving te creëren waarin wetenschappelijke kennis, praktijkkennis en ervaringskennis elkaar wederzijds versterken.

Over de auteurs:

- Kayleigh Wong-A-Foe, Toon van Schaick en Julia Rauwerdink zijn (oud-)studenten Toegepaste Psychologie Hogeschool Leiden.
- Laura Steenbergen is assistant professor Klinische Psychologie, Universiteit Leiden.
- Simona Karbouniaris is lector GGZ Hogeschool Leiden en GGZ Rivierduinen.

Correspondentie: karbouniaris.s@hsleiden.nl

Literatuur:

Arslan, I., Distelbrink, M., & Yassine, D. (2024). Mentale gezondheid van jongeren en studenten in Nederland. *Een overzicht van trends en verklarende factoren. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut*.

Baarda, D. B., De Goede, M. P. M., & Teunissen, J. V. (2005). Basisboek kwalitatief onderzoek. *Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, 300-301.

Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*.

Dopmeijer, J. M., Nuijen, J., Busch, M. C. M., & Tak, N. I. (2021). Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs. Deelrapport I. Mentale gezondheid van studenten in het hoger onderwijs.

Douwes, R., Metselaar, J., Pijnenborg, G. H. M., & Boonstra, N. (2023). Well-being of students in higher education: The importance of a student perspective. *Cogent Education*, *10*(1), 2190697.

Fricker, M. (2007). *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing*. Oxford University Press.

Haywood, D., Baughman, F. D., Bosanac, P., Johnston, K., Gnatt, I., Haywood, J., Gullifer, J., & Rossell, S. (2023). Research directions for leveraging and supporting the lived experience of mental illness within psychology. Healthcare, 11(16), 2318. DOI: 10.3390/healthcare11162318

Hurst, R., & Carson, J. (2021). Be Honest – Why Did YOU Decide to Study Psychology? A Recent Graduate and a Professor Reflect. Psychology Teaching Review, 27(2), 22-35.

GGZ Standaarden. (z.d.). *Generieke module Ervaringsdeskundigheid*. https://www.ggzstandaarden.nl

Karbouniaris, S., Thiel, N., & Kloet, J. (2024). Stel je open, behandel vanuit je ervaringskennis! *GZ-Psychologie*, *16*(5), 6-11.

Keuzenkamp, S., & van Hoorn, E. (2022). Wat doen ervaringsdeskundigen er eigenlijk toe? Literatuurreview over de impact van ervaringsdeskundigen in 1 op 1 contacten. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, *31*(2).

Steenbergen, L. & Karbouniaris, S. (*under review*). Lived Experience and Experiential

Knowledge Among Undergraduate University Psychology Students in the Netherlands: Prevalence and Perspectives. Psychology Learning and teaching.

Weerman, A. (2016). *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners.* [Dissertatie VU) Eburon.

Weerman, A., & Abma, T. (2019). Social work students learning to use their experiential knowledge of recovery. An existential and emancipatory perspective. *Social Work Education*, *38*(4), 453-469.